

Vahşi Batı'da 'bir refakatçi gerek bize'

"Refakatçi", 1850'li yılların ABD'sinde batıya göç etmiş ancak batının çetin şartlarına dayanamayıp aklını yitirmiş dört kadını, ülkenin doğusundaki ailelerine geri götürmeyi üstlenen yalnız bir kadınla ölümden kurtardığı ve bu yolculukta ona yardım etmeye söz vermek zorunda kalan bir suçlunun hikâyesini anlatıyor. "Refakatçi" aslında gerçek anlamıyla bir yol hikâyesi ancak bir yol hikâyesinden beklediğimizden fazlasını da buluyoruz romanda. Western kalıplarını zorluyor Glendon Swarthout'un kaleminden çıkan roman.

□ Eray AK

Western kavramını daha çok western filmleri üzerinden tanımlıyoruz çünkü bu filmler, bir döneme damgasını vurmasının yanında, o dönemle ilgili pek çok imgenin de taşıyıcısı oldular aynı zamanda. Tam da bu nedenle western filmlerinden habersiz, onlardan bir şekilde etkilenmemiş kişi sayısının çok az olduğunu düşünüyorum. Bu türün filmlerinden hiç hoşlanmayanlar bile deri çizmeleri, büyük tokalı kemerleri, kot pantolonları, şapkaları, balon etekli elbiseleri, uzun çuha paltoları, kunduzdan yapılmış kalpakları hatırlayacaktır mutlaka. Dahası; rodeo-yu, kovboyları, bufaloları, düelloları, şerifleri, İç Savaş'ı, buharlı treni ve en önemlisi Kızılgeriler'i...

Bunların hepsi, bir film türünün parçası olmalarından çok, bir kültürün önemli parçaları. Ancak bizim bunları tanımlayıp zihnimize eşleştirdiğimiz zemin western filmleri oldu. O yüzden bir kuşak için efsane olan bu filmler, meraklıları tarafından belki onlarca defa izlenmelerine rağmen hâlâ tekrar tekrar izleniyor.

Ancak bu imgelerin ötesinde, bazı kavramların bugünün toplumuna yerleşmesinde de western kavramının rolü büyük.

Bu kültür giyime, edebiyata ve hatta politikaya bile bir tavır olarak yansdı. Güçlü ayakta kalır, aynı zamanda fedakarlık ve azmin elinden de hiçbir şey kurtulamaz, dolayısıyla bu yetilere sahip olanlar her zaman üstün gelir.

Western kavramı, bu fikir temeli üzerine kuruludur. Aynı şekilde -en azından kâğıt üstünde- bugünün ABD'sinin siyasi temelleri de... Yani western sadece filmlerden bildiğimiz, at üstünde silahlı adamların koştuğu bir dünyadan ibaret değil. Çok daha fazlasını bünyesinde barındırıyor ve etkileri bugünlere kadar uzanıyor. Basitmiş gibi görünen bir western filmi başka gözle izlediğimizde dahi, önümüze farklı bir tablonun serileceğinden emin olabilirsiniz.

Western romanlarının ünlü yazarı olarak tanınıyor Glendon Swarthout.

Western efsanesinin, felsefesinin doğuşu ise bir sosyolojik olguya dayanıyor: Göç.

Western, ABD'nin Atlantik kıyısından içerilere, batıya doğru göç sırasındaki olaylarla başlayan yaşam tarzı ve kültürünün adı aslında. O nedenle bu kavramdan bahsederken tüm katmanlarıyla ele almak gerekiyor. Western'in neden sadece western olmadığı sorusunun yanıtını da bu derin sosyolojik olaydan çıkarabiliriz rahatlıkla. Neden edebiyattan siyasete kadar uzanan bir yelpazede birçok fikri etkilediğini de...

Western sinemasını biliyoruz ama

hemen yukarıda bahsettiğim edebiyat cephesine çok da aşina değiliz. Bunda yeni nesil yayıncılık anlayışının ve okur profilinin de rolü büyük elbette. Şimdinin okuru ya da izleyicisinin pek ilgisini çekmiyor western ancak unutulmuş bir hazine gibi köşesinde durmakta. Barındırdığı olanca derinliğiyle keşfedileceği günü beklemekte belki de. Ancak geçenlerde yayımlanan Glendon Swarthout'un romanı Refakatçi, bu nutulmuş hazineye giden yolu tekrar hatırlattı.

ÇIZGI ROMAN HISSİ

Western romanlarının ünlü yazarı olarak tanınıyor Glendon Swarthout. Yazarlık yaşamı boyunca en önemlileri western türünde olmak üzere satış rakamları yükseklerde gezinen pek çok romana imzasını attı. Bazı romanları ise sinemaya uyarlandı. Bunda, Swarthout'un kaleminin de payı büyük çünkü kaleminde görsellik oldukça önemli bir yer tutuyor. Adeta resim resim anlatıyor romanını Swarthout ve tıpkı Refakatçi'de olduğu gibi bir çizgi romanın içinde olduğumuzu hissediyoruz anlatılan hikâye boyunca. Bu arada meraklıları için küçük bir not da düşelim. Swarthout'un bu romanı da filme alındı; üstelik yakın bir zamanda. Swarthout'un Refakatçi'si, Tommy Lee Jones'un yönettiği, başrollerinde yine Jones ve Oscar sahibi Hilary Swank'ın yer aldığı, 2014 yapımı "The Homesman" için de çıkış noktasıydı.

Her kelimesiyle gerçek ve sosyolojik bir zemine oturan Refakatçi'nin hikâyesi, 1850'li yılların ABD'sine götürüyor okuru.

O yıllarda genç Amerika topraklarının batısında yeni yeni umutlar yeşermektedir. Birçok insan şansını denemek, toprak edinmek ve bu zengin topraktan faydalanarak zengin olmak amacıyla

batıya göç etmektedir. Hayaller güzeldir ancak bu göç ve batıdaki yaşam da hiç kolay değildir. Çetin iklim şartları, medeniyetten uzak yaşantı, hastalıklar ve tehlikeli doğa bu zorlukların başlıca sebeplerini meydana getirmektedir. Bu zorluklar yeni hayatlarına uyum sağlamak isteyen herkesi yormaktadır ama en çok da kadınları... Tam da bu yüzden pek çok kadın, uzun ve çok sert geçen kışlarda akıllarını yitirmektedir. En yakın komşunun bile kilometrelerce uzaklıkta bulunduğu bu coğrafyada kışın evlerinden tek adım bile dışarı çıkamayan, ihtiyaçlarını sağlamak için uzun süreli kasabada geçirmek zorunda kalan eşlerinden uzak ve yalnız başlarına geçiren bir kadın olduğunuzu düşünün. Yeter sebep değil mi delirmek için?

Birçok tarihî kayda da geçmiş bu vakalar, Glendon Swarthout'un hikâyesinin çıkış noktasını oluşturuyor. Refakatçi, bu çetin şartlarda akıllarını yitiren dört kadını, ülkenin doğusundaki ailelerine geri götürmeyi üstlenen yalnız bir kadınla ölümden kurtardığı ve bu yolculukta ona yardım etmeye bir şekilde söz vermek zorunda kalan bir suçlunun hikâyesini anlatıyor.

BİR YOL HİKÂYESİ

Refakatçi, aslında gerçek anlamıyla bir yol hikâyesi. Ancak bir yol hikâyesinden beklediğimizden fazlasını da buluyoruz romanda. Glendon Swarthout, kahramanları yalnız ve zengin bir kadın olan Mary Bee Cudy ve başkasının yokluğundan istifade edip evlerine yerleşen bir "işgalci" olan George Briggs'le yaşanan dönemin portresini de sunuyor bize. Cudy ve Briggs, dönemi anlatılabilmek adına oldukça elverişli birer "tip". Dönemin ruhunu tüm hareketleri ve geçmişleriyle yansıtıyorlar. Bunun yanında, hikâye ilerledikçe trajik geçmişleri de gün yüzüne çıkarıyor ve Swarthout, kahramanlarının geçmişleriyle bugünlerini, romanı için önemli kırılma noktalarını ve dönemin gerçeklerini anlatma aracı olarak kullanıyor.

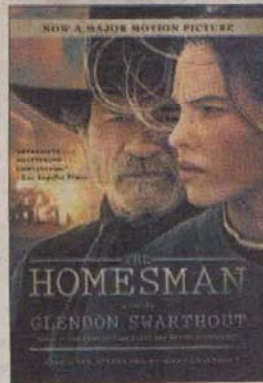
Çok da tanımadığımız Swarthout için küçük bir bilgi taraması yapıldığında yazdıklarının acı dolu gerçeklerden ilham aldığını ve yazarın bunu, bir üslup haline getirdiğini öğreniyoruz.

Gerçekten de Refakatçi özeline baktığımızda bu cümlelerin tam anlamıyla yerini bulduğunu söylemek gerek. İnsanın zulüm ve merhamet arasında gezinen ruh halinden doğmuş bir hikâye Refakatçi ve koşullar gerektirdiğinde ya da hayat onları çürütüldüğünde sıradan insanın bile çizgisini kaybedebileceği, yoldan çıkabileceği algısının yerleşmiş hali romanda okuduğumuz. Bu bağlamda Refakatçi'nin satırları arasında bir yol hikâyesi, dönemin tüm kırı ve pastıyla kahramanlarından coğrafyasına kadar sirayet ettiği bir dönem romanı ve insanın var oluşunu sorgulayan, yürek sızlatan bir merhamet masalı okuyacağımızı bilerek dolaşmak gerek.

Hissizliğin bir his haline dönüştüğü, yolların yolsuzlukla kesildiği, ölümlerin yaşam sebebi olduğu bir dünyadan sesleniyor Swarthout. Tam da bu nedenle Refakatçi, okunmasının üstünden uzun süre geçmesine rağmen zihinleri işgal etmeye devam ediyor. ■

erayak@cumhuriyet.com.tr

Refakatçi/ Glendon Swarthout/ Çeviren/ Duygu Akın/ 240 s.

Swarthout'un Refakatçi'si, Tommy Lee Jones'un yönettiği, başrollerinde yine Jones ve Hilary Swank'ın yer aldığı, 2014 yapımı "The Homesman" için de çıkış noktasıydı.

